

IKT-Norge og GoForIT

Oscarsgate 20

0365 OSlo

Ref: Mali Hole Skogen

Teknologi og bærekraftsdirektør

Til Nærings- og fiskeridepartementet - NFD Postboks 8090 Dep 0032 OSLO

Hørings svar - Forslag til skjerpede miljøkrav i offentlige anskaffelser

Vi viser til Nærings- og fiskeridepartementets brev av 8.12.2022 om offentlig høring av forslag til skjerpede miljøkrav i offentlige anskaffelser i forskrift om offentlige anskaffelser § 7-9, forsyningsforskriften § 7-9 og konsesjonskontraktforskriften § 7-6. Dette dokumentet er IKT-Norges høringsuttalelse. IKT-Norge er bransjeforeningen for den norske IKT-næringen og vi representerer 350 virksomheter.

1. Vårt hovedbudskap

Norge står overfor en digital og en grønn omveltning. Miljø og bærekraft handler om mer enn klima og menneskerettigheter. Nærings- og energidepartementet foreslår skjerpede miljøkrav i offentlige anskaffelsesprosesser. Det foreslås 3 alternative løsninger for dette. IKT Norge mener at ingen av alternativene treffer de komplekse hensyn som vi må ivareta. Prinsipielt mener vi det er riktig å stille tydelige krav til miljø og bærekraft i vid forstand når det offentlige inngår kontrakter med private leverandører, men dette må kunne gjøres på en profesjonell, kompetent og treffsikker måte. Det fremstår meningsløst å oppstille absolutte plikter og gi oss som bransje anledning til å uttale oss om disse,- uten at dette settes inn i en større sammenheng og naturlig knyttes til andre virkemidler,- både i regelverket og i øvrige deler av «vektøykkassen».

IKT Norge foreslår at arbeidet med å integrere miljø og bærekraft på en mer forpliktende måte i anskaffelsesregelverket og derved i de norske offentlige anskaffelsesprosessene gjøres til et eget tema i det lovarbeid som beskrives innledningsvis i høringsnotatet. Det anses sannsynlig at dette forutsetter involvering av kompetanse om de relevante utfordringer. Å skulle løse de store utfordringene som vi står overfor forutsetter kompetanse om de faktiske utfordringene. Vi ser ikke at den kompetansen finnes i det omtalte lovutvalget i dag. Kan dette løses ved egen

arbeidsgruppe som særlig jobber med anskaffelsesfaglige tiltak for å sikre miljø og bærekraft?

2. Hvorfor er miljøbestemmelser viktig for teknologibedriftene?

The twin transition: Vår levetid preges av to store samfunnsomveltninger. For det første har vi den digitale revolusjonen vi har opplevd de fire siste ti-årene. Tjenester, produkter, til og med oss selv (metaverset) går fra en analog til en mer og mer digital verden. I tillegg til en rivende utvikling innen cyberkriminalitet, blokkjede og kvantedatamaskiner, er det de siste 18 månedene blitt mer og mer sannsynlig at vi er på full fart inn i en revolusjon innen kunstig intelligens. Samtidig med den digitale revolusjonen har vi de siste 20-30 årene gått fra kortsiktig bruk av råvarer og energi til et økonomisk, politisk, sosialt og teknologisk driv mot en mer grønn og bærekraftig verden.

Den digitale og den grønne omveltningen henger sammen og omtales blant annet av EU som *the twin transition*; datadrevet teknologi- og digital tjenesteutvikling med formål om energieffektivisering, sirkulær økonomi, smarte bygg, teknologi for fornybar energi, transporteffektivisering, digitale tvillinger og så videre.

Ikke problemfritt: Digitalisering og bærekraft er ikke 2 sider av samme sak. Teknologibruk har også et fotavtrykk. Det er estimert at så mye som mellom 10% - 20% av verdens totale energibruk i [2030 vil stamme fra IKT-bransjen](#). I tillegg bringer digitalisering med seg det World Economic Forum kaller [en tsunami av elektronisk avfall](#). Norge står i en særstilling på dette området fordi vi både har god tilgang på ren og fossil energi og vi har enorme inntekter fra begge. I tillegg er vi både best og verst i klassen når det kommer til elektronisk avfall. Hver nordmann produserer i snitt 27,1kg E-avfall i året. Ifølge [Miljødirektoratet blir 81% av EE-Avfallet som samles inn materialgjenvunnet](#) og brukt til å lage nye produkter. Det er bra, sammenlignet med det

globale gjennomsnittet på 20%. Vårt forbruk av elektronikk bidrar til at vi scorer aller dårligst på FNs bærekraftsmål nr. 12 - ansvarlig forbruk og produksjon, ifølge SSB.

Det store forbruket av elektronikk bidrar til en voldsom etterspørsel etter både metaller og sjeldne jordartsmetaller som inngår i PC-er, servere, smarttelefoner osv. Fordi etterspørselen etter de sjeldne metallene vil fortsette å vokse som følge av den teknologiske utviklingen av samfunnet, vil spørsmålet om hvordan vi i dag og i tiden fremover behandler elektronisk avfall ha enorm betydning for prisen og tilgangen på dem. Militær opprustning grunnet invasjonen av Ukraina og det [extreme behovet](#) for metaller som skal til for å lykkes med European green deal gjennom vindturbiner, solcellepaneler og elektriske biler, bidrar til at etterspørselen etter metall har blitt en alvorlig geopolitisk maktkamp om tilgang på råvarer og metall. Og i forlengelsen av det, på sikt blir dette også et spørsmål om Norges digitale suverenitet.

Den omtalte rapporten fra IEA viser at innen 2050 vil Europas planer for å produsere grønne energiteknologier årlig kreve:

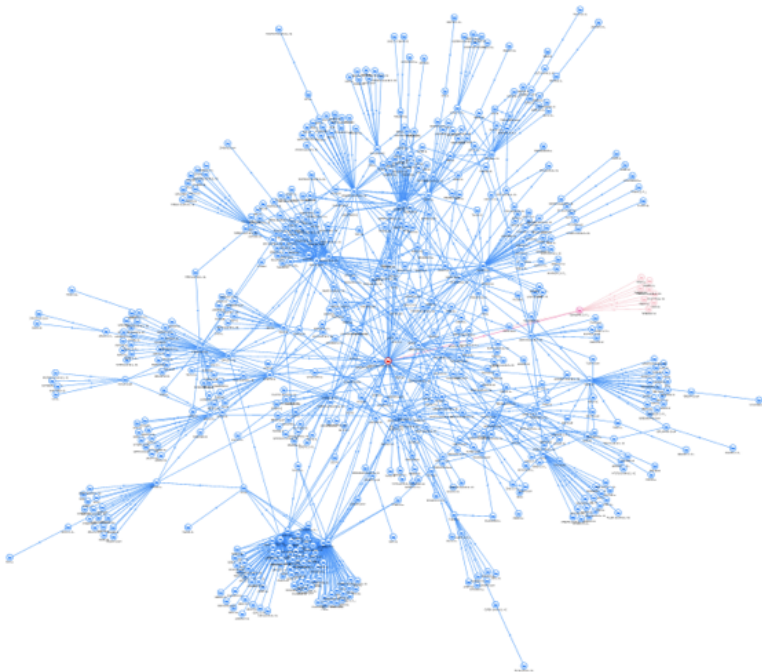
- 4,5 millioner tonn aluminium (en økning på 33 % sammenlignet med dagens bruk)
- 1,5 millioner tonn kobber (+35 %)
- 800 000 tonn litium (+3500 %)
- 400 000 tonn nikkel (+100 %)
- 300 000 tonn sink (+10-15 %)
- 200 000 tonn silisium (+45 %)
- 60 000 tonn kobolt (+330 %)
- og 3 000 tonn av de sjeldne jordmetallene neodym, dysprosium og praseodym (+700-2 600 %)

Behovet er med all tydelighet ekstremt og [kun 3% av metallene](#) som konsumeres til produksjon globalt hvert år har sitt opphav i Europa.

Det er knyttet betydelig bærekraftsutfordringer til utvinning av flere av disse metallene. Et kjent eksempel er UNICEFS tall fra 2020 som viser at så mye som 40 000 barn jobber attentimersdager i gruver bare i Den Demokratiske Republikken Kongo - de alle fleste med utvinning av kobolt. Her hjemme er diskusjoner rundt Repparfjorden, Førdefjorden og utvinning av havbunnsmetaller kjent bærekraftsproblematikk. I tillegg kan vi nevne bærekraftsutfordringer i fleng forbundet med gruver; korrupsjon, dumping av giftig avfall, avskoging; [listen er lang](#).

I dette bildet spiller hver og en av de 3000 norske offentlige innkjøperne en viktig rolle hver gang de kjøper inn mobiltelefoner, pc-er, kopimaskiner, digitale tjenester eller mer avansert teknologi. De er en svært viktig påvirkningskraft hva gjelder å stille krav som kan bidra til at den digitale tidsalderen også blir en bærekraftig omveltning av samfunnet. Det er derfor usedvanlig viktig at disse får kompetansen og verktøyene til å gjøre gode, bærekraftige innkjøp av teknologi.

Idet en innkjøper spør «hvordan vekter vi miljø ved en teknologianskaffelse», vil innkjøperen oppdage hvor komplisert det er å besvare dette spørsmålet på en troverdig og pålitelig måte. Beskrivelsen ovenfor viser hvor komplekst dette spørsmålet er. Det kan også eksemplifiseres med verdikjedene til en helt ordinær skole-pc.

Verdikjedene til en ordinær skole-pc - i bransjen kjent som "the death star". Bilde:Atea Norge

Skal vi som samfunn henge med og posisjonere oss i det digitale og bærekraftige skiftet og sikre næringsutvikling, innovasjon, samfunnssikkerhet, jobbskaping og gode og effektive offentlige tjenester, er det avgjørende at vi lykkes med at både private og offentlige innkjøpere stiller krav og vekter miljø ved innkjøp av teknologi og digitale tjenester på en relevant måte. Da må de ha teknologikompetanse og det er en ekstrem mangelvare i Norge.

Innen 2030 vil vi mangle 40 000 teknologer i Norge ([Samfunnsøkonomisk Analyse 2021](#)). Samtidig er det bare 2.700 studenter som tas opp ved norske høyskoler og universitet til studier innen IT og teknologi. Regjeringen har i tillegg varslet at flere IT-studieplasser skal fases ut. De fleste av de som fullfører disse studiene rekrutteres av de store teknologibedriftene, lokalisert i og rundt de største byene, hvor miljøene er størst og lønningene høyest. Norsk teknologikompetanse er derfor i hovedsak konsentrert i de store teknologibedriftene og i noen få akademiske miljøer. Offentlig sektor sliter i konkurransen om de nyutdannede, og ender ofte opp med å måtte leie inn svært dyr kompetanse.

Så spørsmålet vi stiller er; hvordan skal det offentlige lykkes med å vekke miljø ved innkjøp av teknologi uten å ha teknologikompetanse i innkjøpsavdelingene? I tillegg betaler ikke bare det offentlige gjennom anskaffelser dyrt for dette, men den fraværende norske satsningen på kunstig intelligens, kvantedatamaskiner, realfag, datadrevet norsk industri og teknologi som verktøy for å nå FNs bærekraftsmål bidrar til et kompetansegap som blir større og større, og dyrere og dyrere å tette for hver dag som går.

Vi har ovenfor søkt å vise hvor komplekst de hensyn som skal ivaretas er. Når det gjelder hvilke miljø- og klimamål som det skal arbeides mot, vil vi anbefale at norske offentlige oppdragsgivere veiledes om at deres anskaffelsesfaglige og anskaffelsesrettslige valg og beslutninger må baseres på vitenskapsbaserte klimamål og standarden "Science Based Targets" slik denne er definert av organisasjonen «Science Based Target initiative» (SBTi).

I dette bildet blir de fremlagte forslagene til regelverksendringer som små vingeslag å regne; de er lite målrettet og helhetlige og urovekkende dårlig analysert opp mot de hensyn de skal ivareta og de konsekvenser de vil få.

3. Overordnede kommentarer til forslaget

3.1. Prinsipielle betraktninger

Som det fremgår innledningsvis, støtter IKT Norge initiativet til å integrere krav til å ivareta miljøhensyn i offentlige anskaffelsesprosesser.

Det er ønskelig å etablere plikter som gjør at flere offentlige oppdragsgivere stiller treffsikre og ambisiøse mål om kan bidra til økt fokus på miljø og bærekraft generelt og

som kan løfte frem og premiere innovasjon og gode løsninger for miljøet (i vid forstand) spesielt, for derigjennom å legge til rette for effektiv bruk av samfunnets ressurser.

Men generelle og absolutte plikter som fratar oppdragsgivere det handlingsrommet som faktisk bidrar til gode løsninger er imidlertid ikke veien å gå. Forslaget er svært lite gjennomarbeidet og det er tilnærmet umulig å utrede konsekvensene for våre medlemmer.

De fremlagte forslagene er, - uansett alternativ – utformet på en lite treffsikker og egnet måte. Oppdragsgivere tar best hensyn til miljøet når krav og kriterier kan tilpasses det faktiske behovet og markedssituasjonen for den enkelte anskaffelse. Det blir feil når det

ikke skilles mellom anskaffelser av standard hyllevarer, hvor viktige miljøhensyn er integrert i produktet og/eller i produksjonsprosessen for alle aktørene i markedet, - og anskaffelser som står overfor stor innovasjon og teknologiutvikling for å ivareta miljøet.

Et absolutt krav om miljø som tildelingskriterium kan føre til at miljø blir avgjørende i en konkurranse. Det kan være bra når markedet må løfte seg. Men det er også en risiko for at det motsatte skjer, nemlig at et tilbud med lav pris og ingen eller svakere miljøegenskaper vinner kontrakten fremfor et tilbud med høyere pris og gode miljøegenskaper. Vekting av miljøkrav/kriterier gir derfor ingen sikkerhet for at miljømålene nås og bør ikke være hovedregelen for offentlige anskaffelser.

Et krav om å *alltid vekte miljø 30 prosent* kan føre til at oppdragsgiver velger bort minstekrav som sikrer gode miljøegenskaper for en hel bransje, og kun benytter tildelingskriterier. Resultatet kan være at tilbud med høyere miljøbelastning blir valgt fordi disse tilbys til lavere pris, selv om miljø er vektet høyt.

Har ikke oppdragsgiver en mulighet til å vekte miljø lavere enn 30 prosent, vil alternativet være at man da i stedet unnlater å benytte miljø som tildelingskriterium selv om dette treffer markedet.

IKT-Norge tiltrer Konkurransetilsynets uttalelse hvor det fremgår:

«det er viktig å gi oppdragsgiver fleksibilitet til å stille de miljøkrav og kriterier som vurderes best egnet i den konkrete anskaffelse. For å nå målet om mer miljøvennlige anskaffelser på en effektiv måte, bør oppdragsgiver gis anledning til å utøve stor grad av skjønn. En detaljregulering vil ofte være lite treffsikker og fratar offentlige innkjøpere muligheten til fleksibilitet og lokale tilpasninger. I den

forbindelse vil tilsynet påpeke at det er høyst uklart om 30 prosent er det som gir en optimal avveining mellom pris og miljøhensyn. Tilsynet er av den oppfatning at dette vil variere mellom ulike anskaffelser.»

I lov- og forskriftsarbeidet må det settes fokus på vesentlighet. Offentlige oppdragsgivere må gis rom til iverksette relevante virkemidler som gir størst positiv effekt.

3.2. En plikt til å ivareta miljø forutsetter systematisk arbeid med andre verktøy

3.3. Helhetlig regelverkstilnærming

IKT Norge mener at departementet må ta seg tid til å sette bruken av krav og kriterier tilknyttet klima, miljø og bærekraft i sammenheng med øvrige deler av anskaffelsesregelverket.

Det må være forutsigbart for våre medlemmer at oppdragsgivere stiller miljøkrav. Dette må forankres i de relevante oppdragsgiveres anskaffelsestrategi, det må kunne forventes åpenhet om krav og dokumentasjon i dialogfasen og det må tydelig beskrives i konkurransegrunnlaget hvilke hensyn som skal oppnås slik at leverandørene gis et godt grunnlag for sine valg. Gode og effektive anskaffelser rettet mot klima- og miljøhensyn forutsetter også effektive anskaffelsesprosesser. Dette nødvendiggjør også et arbeid med relevante konkurransegjennomføringsverktøy.

Vi viser til avsnittet om standardisering nedenfor.

Vi er ikke imot unntaksregler, men vi mener det må linkes til en redegjørelsesplikt som må følges opp og sanksjoneres.

3.3.1. Klimasatsmidlene

Det er viktig å anerkjenne at innkjøpsmiljøer er svært trofaste mot prinsippet i lov om offentlige anskaffelser om «..effektiv bruk av samfunnets ressurser...». Vekting av miljø oppfattes ofte som motstridende til dette grunnprinsippet.

Utfordringen er at norske innkjøpere ikke har kunnskap om at digitale anskaffelser ofte kan ha konsekvenser for miljø og at dette kan gi rett til å søke om såkalte klimasatsmidler, som er en støtteordning for kommuner og fylkeskommuner som vil kutte utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet

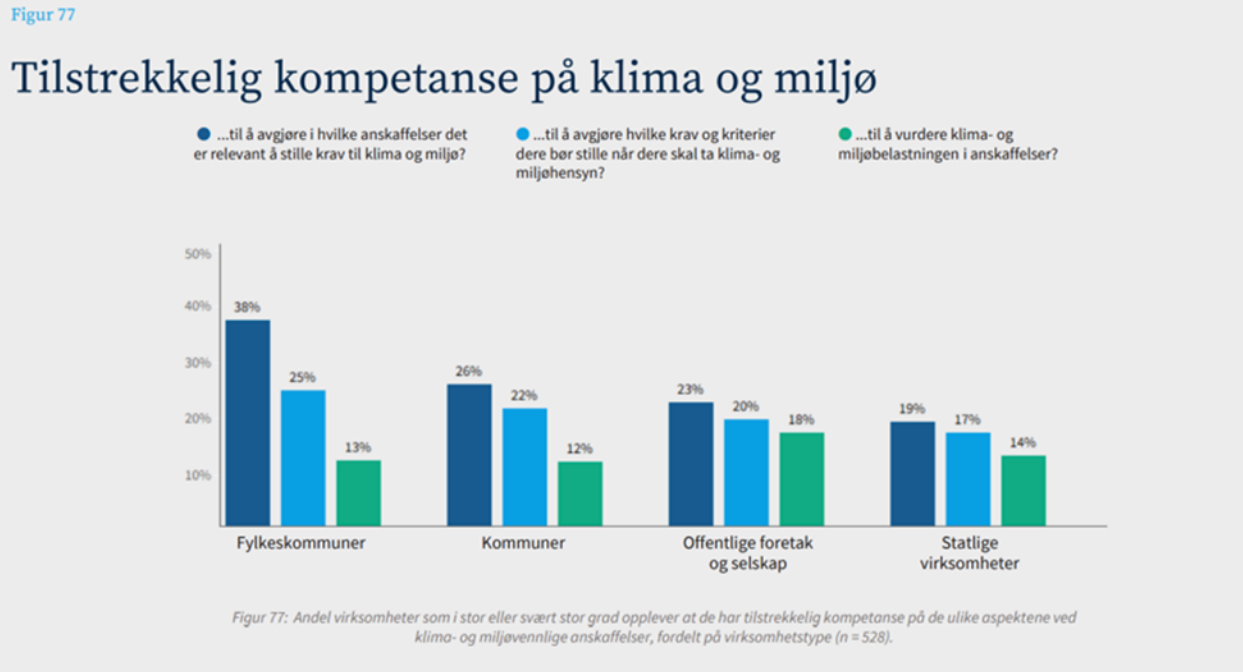
Av de 1869 prosjektene som har mottatt støtte fra Klimasats siden programmet ble opprettet er det ifølge Miljødirektoratets egen oversikt kun 12 av disse som er IKT/IT prosjekter.

Tilgang til denne type midler og kunnskap om dette må gå hånd i hånd med plikter i anskaffelsesregelverket. Hvis ikke er det en stor risiko for at norske innkjøpere faller tilbake på tradisjonen med laveste pris.

3.3.2. Behov for kompetanseheving

Forbedringer i anskaffelsesregelverket må ses i sammenheng med kompetanseheving; ikt-studieplasser, teknologikompetanse og miljøkompetanse.

Som angitt innledningsvis opplever vi en dramatisk mangel på teknologikompetanse og ikt-studieplasser. Kompetansemangel preger større og større del av det Norske samfunnet også den norske innkjøperen.

Kilde: DFØ

3.3.3. Samarbeid med bransjene - fokus på forenkling, standardisering og beste praksis

IKT Norge vil ta initiativ til bransjesamarbeid med tilrådning om krav og dokumentasjon i viktige områder for vår bransje.

Selv der flere oppdragsgivere har koordinert miljøkravene de stiller til det samme leverandørmarkedet, vil det skape usikkerhet og merarbeid hos tilbydere om oppdragsgivere ikke godtar *samme dokumentasjon* på at kravene er møtt.

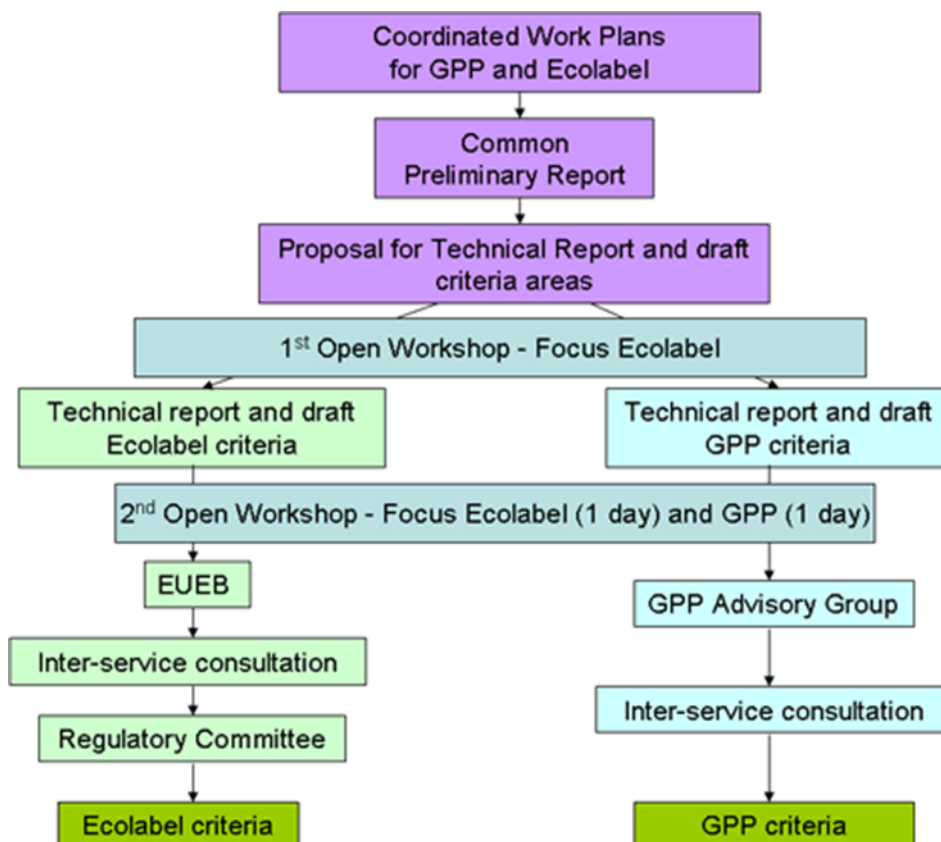
Det å holde kostnadene nede ved å delta i konkurranser er viktig for å sikre god konkurranse – og for å inkludere små- og mellomstore bedrifter. For større leverandører med et norsk eller nordisk salgskontor som må forhøre seg med et globalt hovedkontor og/eller underleverandører, vil selv små endringer i ordlyd i krav og/eller

dokumentasjonskrav innebære større interne prosesser som er kostnadsdrivende for å sikre at tilbudene svares ut korrekt.

Standardisering til internasjonalt anerkjente metoder og tredjepartsertifiseringer vil bidra til at det offentlige kan handle med små- og mellomstore bedrifter og at leverandører i hele Europa kan konkurrere om offentlige kontrakter på lik linje med norske bedrifter (fri bevegelighet).

Vi har merket oss at EU Kommisjonen endret regelverket i 2017 til å kunne spørre direkte om miljømerker i anskaffelser, for å sikre at det blir stilt krav som monner i offentlige anskaffelser som møter EUs miljøambisjoner. Vi mener at norske myndigheter bør arbeide parallelt og utnytte dette store potensialet for forenkling og standardisering.

EU Kommisjonen har valgt å revidere og utvikle EUs offentlige kriteriesett i parallell med EUs miljømerke. Prosedyren er gjengitt i figur under. Den eksterne høringsrunden gjelder både EU Ecolabel og EUs GPP, Green Purchasing Principles. Det utvikles først EU Ecolabel kriterier, som deretter danner basis for å utforme EU GPP kriteriene.

Vi viser til at Miljømerking Norge anbefaler:

« at offentlige kriteriesett tilsvarende skal ta utgangspunkt i kriteriene i det nordiske offisielle miljømerket Svanemerket når disse lages eller revideres. Det vil være effektiv ressursbruk for det offentlige, og sikre samstemt veiledning til oppdragsgivere og forutsigbarhet for leverandørmarkedet. Kommisjonen ser alltid til Svanemerket og tyske Blau Engel når de reviderer kravene til EU Ecolabel, og vice-versa.»

Vi mener departementet må følge opp dette.

Avslutningsvis vil vi ikke si nei til en invitasjon med departementet for å utdype bransjens utfordringer hva gjelder klima- og miljø generelt og knyttet til norske offentlige oppdragsgiveres anskaffelsesvirksomhet spesielt. Vi er opptatt av å formidle bransjens kompleksitet og forslag til løsninger.

Med vennlig hilsen

Mali Hole Skogen
Teknologi og bærekraftsdirektør
IKT Norge

Telefon: 91835999
e-post: mali@ikt-norge.no

